

2. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York : Freeman. 1997. 604 p.
3. Luthans F., Youssef C. M. Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management. *Organizational Dynamics*. 2004. Vol. 33 (2). P. 143–160. <https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2004.01.003>
4. Masten, A., Cutuli, J. J., Herbers, J. E., & Reed, M. J. Resilience in Development. *Oxford handbook of positive psychology* / ed. by S. Lopez, C. Snyder. New York. 2009. P. 117–131.
5. Seligman M. *Learned optimism*. New York Pocket Books, 1998. 319 p.

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЯВУ КОЛЕКТИВНОГО НАРЦИСИЗМУ У МОЛОДІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

УДК 159.942

Соловйова Анастасія Андріївна

здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»

КЗВО «Вінницької академії безперервної освіти»

Томчук Михайло Іванович

професор кафедри психології,

доктор психологічних наук, професор

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Актуальність дослідження. Колективний нарцисизм - це явище, коли людина сприймає групу людей, до якої вона належить, як виняткову та заслуговує особливого ставлення та вдячності. Цей тип нарцисизму відображає бажання зміцнити колективну ідентичність, яка може впливати на міжгрупові відносини, соціальні процеси та політичні рішення. Вивчення цього феномену в Україні воєнного часу є особливо важливим через численні соціально-політичні

виклики, які вплинули на національну свідомість та взаємодію українців із зовнішнім світом.

Описати особливості колективного нарцисизму в українському суспільстві воєнного часу, його вплив на формування національної ідентичності, міжгрупові відносини та соціальну згуртованість, а також знайти баланс між зміцненням національної єдності та уникненням надмірної поляризації і конфліктності у відносинах з національною та міжнародною спільнотою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з 1920-х років дедалі більше західних інтелектуалів і вчених почали розглядати колективний нарцисизм як ключовий фактор у виникненні воєн та конфліктів. Термін колективний нарцисизм не обов'язково був пов'язаний з людським усвідомленням своєї історії та своєї долі, із захистом своєї автономії чи утвердженням своєї творчості.

Швидше, цей термін був пов'язаний із силами забобонів, невігластва та обмеженості, з логікою фанатизму та прагненням до війни. Нарцисизм - це "стан розуму, форма манії, свого роду розширений і перебільшений егоїзм, і він має легко відомі симптоми егоїзму, нетерпимості та ура-патріотизму, що вказують на манію величчя, від якої він страждає"[2].

Війна в Україні, яка розпочалася у 2014 році та загострилася з повномасштабним вторгненням Росії у 2022 році, стала визначальним моментом у формуванні української національної ідентичності.

Вторгнення російської армії від початку породило величезний потік новин після подій, які змінили міжнародну геополітику, поставили під загрозу світовий порядок і загрожували спровокувати ядерний конфлікт. Раптом війна в Україні відкрила телевізійні новини, заповонила заголовки газет та вимагала думки всіх видів експертів та коментаторів: політиків, журналістів, військових кореспондентів, дипломатів, військових стратегів, науковців, інтелектуалів, філософів, есеїстів, письменників, художників та знаменитостей засобів масової інформації.

Серед цього широкого кола коментаторів та учасників дебатів авторитетні голоси психологів та психіатрів мали величезне висвітлення та популярність протягом перших тижнів конфлікту[1].

У цьому контексті феномен колективного нарцисизму набув особливого значення. Це пов'язано з тим, що суспільства, які протистоять зовнішній агресії, об'єднуються навколо спільних цінностей, зберігаючи при цьому віру у власну винятковість і силу.

Природа колективного нарцисизму - це соціально-психологічний феномен, що характеризується вірою у винятковість та особливу значущість групи, до якої належить індивід. У випадку нації це проявляється як прагнення сформувати сильну гордість за свою країну і домогтися визнання її вищості з боку інших. Феномен колективного нарцисизму має дві основні функції: підтримка групової ідентичності та захист від зовнішніх агресивних факторів.

Підтримання групової ідентичності дозволяє суспільству зберегти свою цілісність у кризові періоди. Під час конфліктів колективний нарцисизм допомагає мобілізувати ресурси та протистояти агресорам. Під час війни, коли національна ідентичність проходить випробування на міцність, нарцисичні переконання про винятковість своєї країни слугують інструментом виживання. Однак, якщо це явище надмірно розвинене, воно може мати як позитивне, так і негативне значення для суспільства[3].

Українське суспільство воєнного часу демонструє багато рис колективного нарцисизму, які проявляються в наступних аспектах:

1. Підвищена національна гордість.

Українці відчувають більшу, ніж будь-коли, гордість за свою культуру, історію, мову та опір. Вони відчувають безпрецедентне почуття гордості за свою культуру, історію, мову та здатність до опору. Ця гордість символізується героїчними діями солдатів, волонтерів та цивільних осіб, які об'єдналися для захисту своєї країни.

Війна стимулювала посилення національної ідентичності українців. Колективний нарцисизм може проявлятися у вигляді підвищеної гордості за

національну спільноту, яка активно протистоїть зовнішній агресії. Це має позитивний аспект, оскільки сприяє консолідації суспільства.

Соціальні мережі та ЗМІ активно підтримують ці настрої, створюючи образ України як героїчної держави, що протистоїть великим агресорам.

2. Визнання винятковості на міжнародній арені.

Україна позиціонується як країна, що захищає не лише власну територіальну цілісність, а й демократичні цінності в усьому світі. Ця позиція активно підтримується в офіційних заявах, міжнародних кампаніях та комунікаціях з партнерами. Успіхи українських військових і дипломатів стимулюють бажання світу визнати винятковість України. Разом із тим, існує ризик формування ідеалізованого образу "свого" народу чи культури, що може викликати неприйняття критики зсередини або конфліктів із іншими народами.

3. Поляризація «ми» - «вони».

У воєнний час українське суспільство чітко поділяється на ворогів і союзників. Росія сприймається як корінь зла, що підкріплюється обґрунтованими фактами агресії, воєнних злочинів і пропаганди. Водночас союзники, які підтримують Україну, включені в позитивний образ праведної групи. Надмірне зосередження на "національній унікальності" може викликати неприйняття до внутрішньої критики, зокрема стосовно соціальних проблем чи корупції. Це загрожує перешкодами для конструктивного діалогу всередині суспільства.

4. Романтизація боротьби за власну країну.

Боротьба за незалежність України набула сакрального значення. Романтизація може призвести до неадекватного аналізу помилок епохи опору, що має вирішальне значення для навчання та майбутнього розвитку.

Вивчення колективного нарцисизму в Україні воєнного часу дозволяє краще зрозуміти соціальні процеси, які впливають на формування національної свідомості та міжгрупових відносин. Воно також може сприяти розробці практичних рекомендацій, таких як: збереження національної згуртованості, не вдаючись до екстремальних дій; а також вирішення соціальних проблем в країні з урахуванням особливостей соціальної психології.

Висновок. Колективний нарцисизм у воєнній Україні є важливим явищем, що впливає на національну свідомість та національну ідентичність. Попри те, що він має позитивні сторони, важливо уникати крайніх проявів, які можуть стати перешкодою для конструктивного розвитку суспільства. Здатність знайти баланс між гордістю за свою націю та відкритістю до самокритики й інклюзії стане запорукою майбутньої стійкості українського суспільства.

Список використаної літератури

1. Дроздов, О. (2023). Динаміка соціально- та політико-психологічних особливостей вітчизняної молоді протягом російсько-української війни. *Проблеми політичної психології*, 14(28), 106-121. URL : <https://doi.org/10.33120/popp-Vol14-Year2023-142> [українською мовою]
2. Католик Г. В., Кисіль З. Р. Глобалізація і нація: психотерапевтичний погляд на Я-концепцію сучасника (на основі аналізу психотерапевтичних кейсів). *Психологія особистості*. 2019. №2. С. 203–243.
3. Нікітіна, О., Резван , О., & Приходько, А. (2023). ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯКІ СТАЛИ СВІДКОМ ВОЄННИХ ДІЙ . *Вісник Національного університету оборони України*, 75(5), 87–101. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-75-5-87-101> [українською мовою]